

korlat fenntartása és továbbvitele. Ellenkező esetben (ahogy azt történetileg is megalapozottan végigvezeti) az előbbi végzetesen a nehezen érthetőség gettójában ragad, hogy az uralkodó elit a társadalmi különbségeket elevenen tartva a populáris művészet termékeit „cirkuszként” vesse oda a kevésbé értő néptömegek elé.

Sajnos a recenzens kénytelen önkényesen kiragadni egyes sarokpontokat e valóban sokrétű munkából, amely az irodalom- és interpretációelmélet iránt érdeklődőknek éppúgy jó szívvel ajánlható, mint a társadalomtudományok (így például a szociológia) képviselőinek. Szerencsére Shusterman, jó pragmatistaként, maga ajánlja fel az előszóban, hogy fetisizált tárgy helyett úgy használjuk könyvét, ahogy jól esik. És jól esik. Funky!

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(Fordította Kollár József, *Kalligram*
Kiadó, Pozsony, 2003, 512 oldal, 2500 Ft)

HANS BELTING:

Képanthropológia

Képtudományi vázlatok

Belting először *Kép és kultusz* című könyvében jelezte egy olyan átfogó képtörténeti munka megírásának

szükségességét, amely az antikvitás tradíciójától napjainkig ívelő kulturális változások fontosabb állomásait (a ma már jócskán szűknek bizonyuló művészettörténeti perspektíván túlmutatva) a tágabb antropológiai szemlélet keretében rekonstruálja. Már itt is nyilvánvalóvá vált számára, hogy a vizsgálandó alkotások köre mind időben, mind térben kiegészítésre, tágításra szorul, maga az antropológiai szemlélet pedig a különböző kulturális-művészeti produkciók még átfogóbb értelmezését teszi szükségessé.

Belting *Képanthropológiája* az alábbi kihívásoknak kíván megfelelni: úgy vizsgálni a képeket, mint amelyek nem testetlenül áramlanak, vagyis világossá tenni valóság és virtualitás különbözőségét; megkérdőjelezni a képek és a vizuális kultúra közé tett egyenlőségeket; felfedni annak a kísértésnek az eredőit, amely a képeket *ikonikus jelekkel* azonosítja, mely jelek a hasonlóság alapján kötődnek egy olyan valósághoz, amely maga nem kép, de a képpel szembeni fölényét mindvégig megőrzi; s végül kérdőre vonni a múzeumok (templomok) művészeti diszkurzusát, mely semmibe veszi a falakon kívüli profán képeket.

Szerzőnknek a kortárs „képvitákhoz” kapcsolódó tézisei a változékony emberi lényeg összetevői felől cáfolják a statikus antropológikumhoz kötődő előítéleteket, s intenzívvé tesznek olyan fontos kérdé-

seket, mint a *médiium* árnyalt megkülönböztetése a testtől és képtől. Ez a kiindulópont lehetőséget ad arra, hogy ne mutakozzék áthidalhatatlan szakadék a hagyományosan értelmezett képi univerzum és jelenünk digitalizált minőségei között. Az új technológia által kitermelt képek szintézisei eddig ismeretlen mentális képeket hoznak létre bennünk, amelyek távlatot jelenthetnek a digitális képértelem megfejtésében.

Ennek nyomán válik ismét érthetővé, hogy az *ember* a képek helye. A hagyományosan felfogott emlékek és álmok éppen úgy az emberben lakoznak, mint a virtuális terek és virtuális világok, amit Belting meggyőzően bizonyít olyan kulturális produktumok bemutatáskor, mint egy távol-keleti fametszet vagy a film fikatív világa. Hasonló kicsengetésük szemléletes rekonstrukciói *a test képéről* mint emberképről, amelyek jelzik, milyen alapvető szerepet játszik az emberi test a mindig változó társadalmi-művészeti kontextusban (a halottkultusztól a szakrális motívumokon át a szépségideálok tömegtermeléséig), még ha azt az uralkodó ideológiák negligálni akarják is. A szimbolikus konstrukciók és megmutatkozások (címer és portré) vagy a határterületek képi jellegzettségei (élet és halál) mind-mind történeti és térbeli lényegiségünk változékonyságát hozzák „testközelségbe”. A világ színjátékká, képpé deg-

radálása, az idő torzítása és észlelhetetlenné stilizálása: megannyi kérdés, melyeket a ragyogó elemzések életre hívhatnak.

Belting, bár konkrét képantropológiát kíván írni, egyúttal sajátos művészetértelmezést is megvalósít, ami a fotográfia példáján szemléltethető leginkább: „Úgy tűnik, a fotográfus, miközben a világra tekint, kizárólag saját maga számára követeli meg a jogot, hogy szubjektum maradhasson. Szerzősége a kép feletti személyes rendelkezés jogában rejlik, melynek során a világ autonóm szemlélőjének kiáltja ki magát. [...] Ezért gyakorolják a művész-fotográfusok egy generáció óta a vizuális tényről való szabadulást, hogy elválasszák attól a kontingenciától, amivel a világ anyagisága szembesíti a szubjektumot. Megrendezik a világot, hogy ne csak a képen, hanem már a témában is magukévé tegyék. A világ mindeközben az imagináció anyagává lesz.” Ebből pedig már egyenesen következik a képantropológia programja, amit szerzőnk ugyan nem mond ki nyíltan, mégis minden mondata ezt sugallja: nézzünk utána dolgainknak, képeinknek, s úgy tegyünk őket magunkévé, hogy mások is hozzájuk férheszenek.

BOHÁR ANDRÁS

(Fordította Kelemen Pál, *Kijárat Kiadó*, Budapest, 2003, 277 oldal, 2500)